

Kulturdepartementet (KUD)
postmottak@kud.dep.no

Oslo, 13. mai 2019

Innspill til språkmelding

Vi viser til brev fra departementet datert 2. april, og takker for muligheten til å få komme med innspill til den kommende språkmeldingen. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO) er en fagforening for forfattere og oversettere av faglitteratur og sakprosa. Per dags dato har foreningen 5297 medlemmer.

NFFO er særlig opptatt av at språkmeldingen ser på hvordan ulike virkemidler i kultur- og kunnskapspolitikken kan legge til rette for at forfattere og oversettere fortsatt kan bidra til røkting og utvikling av norsk språk gjennom den litteraturen de skaper.

Hovedbegrunnelsen for en aktiv språkpolitikk ligger etter vår mening i ytringsfrihetsparagrafen (§100) i Grunnloven, der det blant annet heter at «[...] det påligger staten å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.» Paragrafen må forstås slik at denne offentlige samtalen primært skal foregå på norsk, alternativt samisk.

Kulturdepartementet har bedt om innspill på tre punkter:

1) Bruk av norsk og andre språk på ulike politikk- og samfunnsområde

NFFO mener at det er viktig å stimulere til bruk av norsk på alle samfunnsområder, og det er derfor av vesentlig betydning at språkmeldingen ikke bare blir en melding for kultursektoren. Særlig må kunnskapssektoren ses på og utfordres gjennom meldingen. NFFO ser presset fra engelsk som en stor utfordring i mange fag, og mener det er viktig å styrke rammebetingelsene for bruk av norsk språk i undervisning og forskning, herunder arbeide for bedre formidling av forskning på norsk.

Samfunnet bruker store ressurser på å skaffe seg kunnskap om alt fra molekyler til metaforer, og det er viktig at faglitterære forfattere får muligheten til å gjøre sine funn tilgjengelig på morsmålet sitt. Slik kan alle borgere som er interessert, fra forskerkolleger via studenter til den alminnelige skattebetaler, få anledning til å tilegne seg ny viten.

Konkrete innspill fra NFFO er:

- Formidling på norsk og skriving av lærebøker bør være meritterende og premieres i tellekantsystemet.
- Støtte til forlag og forfattere til utvikling av lærebøker og digitale læremidler på norsk må videreutvikles, både til UH-sektoren under Lærebokutvalget for høyere utdanning, og til grunnskole og videregående opplæring gjennom Utdanningsdirektoratet. Vi opplever at medlemmene våre ikke får anstendig betalt for å utvikle norskspråklige digitale læremidler. Det er av vesentlig betydning at offentlige myndigheter er bevisst forfatterens rettigheter.
- Statistikk over språkbruk i avleverte doktorgrader og publiserte artikler, monografier og lærebøker i UH-sektoren bør inkluderes i tilstandsrapportene for høyere utdanning som utarbeides av Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning.
- Forskningsrådets krav om åpen tilgang må ikke undergrave det norske språket. Dette henger nøye sammen med vern av forfatterens opphavsrett.

2) Hvordan sikrer vi norsk som et godt og velfungerende kultur- og bruksspråk

Litteraturpolitikk og språkpolitikk går hånd i hånd, og NFFO mener at et velfungerende kultur- og bruksspråk oppnås gjennom å opprettholde og videreutvikle de gode virkemidlene vi har i Norge: de statlige kunstnerstipendene, unntak fra konkurranseloven, momsfratak, Kulturrådets innkjøpsordninger og bibliotek- og kopivederlagsordningene.

Men også under dette punktet mener vi at språkmeldingen må undersøke på hvilken måte kunnskaps- og kultursektoren kan løfte norsk språk og skriftkultur i fellesskap. NFFO mener kunnskapssektoren mangler en infrastruktur som anerkjenner betydningen av kunnskapslitteratur (akademisk litteratur) og læremidler på norsk. I kultursektoren står sakprosaen sterkere, men er fremdeles ikke like anerkjent som andre litterære verk. En

satsing på norsk språk bør derfor ta utgangspunkt i en tverrsektoriell undersøkelse som ser på hvilken status og betydning norsk språk- og skriftkultur har.

Konkrete innspill fra NFFO er:

- Det bør utarbeides en NOU om norsk skriftkultur som tar for seg betydningen av språket både i kultur- og kunnskapssektoren. Ved universitetene i Bergen, Oslo og Trondheim finnes det egne sakprosa-professorater og miljøer som kunne bidratt i dette arbeidet.
- Momsfritak for e-bøker bør innføres for alle bokgrupper.
- Kulturrådets innkjøpsordninger for litteratur bør styrkes, særlig ordningene for ny norsk sakprosa for voksne, for ny norsk sakprosa for barn og unge og for oversatt litteratur (som inkluderer sakprosa). En styrking vil sørge for bedre forfatter- og oversetterøkonomi, større satsing i forlagene og bedre tilgjengelighet i bibliotek og bokhandel for leserne.
- Kulturrådets støtte til kulturtidsskrift er nært beslektet med sakprosaen og faglitteraturen, og bør videreutvikles og styrkes betydelig.
- Antallet statlige kunstnerstipender for faglitterære forfattere og oversettere må økes. Denne gruppen har i dag en diversestipendpott på 178 000 kr og seks arbeidsstipend. Sammenliknet med andre skribentgrupper, er dette svært få.

3) Det språklige mangfoldet og språkbrukernes interesser

NFFO er opptatt av at norske lesere skal ha tilgang til litteratur på norsk. Dette sikres i særlig grad gjennom offentlige bibliotek. Dessverre er barn og ungdoms tilgang på litteratur på norsk svært ulik, siden skolebibliotekene er et kommunalt ansvar, som ikke følges godt nok opp i flere av landets kommuner.

Boken som medium innebærer langlesning og konsentrasjon over lengre tid som det er viktig at unge i dag blir utsatt for. Foreningen !les, som jobber mot barn og unge, er tydelig på at tekstvariasjon og langlesning er viktige virkemidler for å utvikle leselyst. NFFO ser med bekymring på at antallet norskproduserte sakprosa-bøker for barn og unge er svært lavt. Dette markedet har blitt oversvømt av masseproduserte (og billige) bøker hurtig oversatt fra engelsk. Barn og unge fortjener bøker som er skrevet på fremragende norsk og som handler om tema og problemstillinger som er relevante for dem. NFFO har nylig satt i gang kurs for å veilede forfattere i hvordan skrive for denne målgruppen.

Mange språkbrukere har interesse av at litteratur finnes tilgjengelig digitalt, slik at de selv kan velge hvilket format de vil lese i. NFFO er positive til digitale løsninger som klarer å balansere forfatternes og oversetternes rettigheter med brukernes tilgang på en god måte.

Konkrete innspill fra NFFO er:

- Offentlige bibliotek må styrkes, særlig skolebibliotekene. Utdanningsdirektoratets utlysning av midler til personalressurser eller utvikling av kompetanse for å legge til rette for bibliotekutvikling og lesestimulering i regi av skolebibliotekene må videreføres. Innkjøp av bøker kan sikres gjennom friske midler til Kulturrådets innkjøpsordninger.
- Bibliotekvederlaget må videreutvikles, slik at forfattere og oversettere kompenseres for at bøker er tilgjengelige i bibliotekene i alle mulige formater.
- Politikktutformingene må ta hensyn til at digitalisering slår inn på ulike måter i den litterære institusjonen. Digitaliseringen av en biografi om en kjent politiker og et læremiddelverk i naturfag vil bli gjort tilgjengelig på forskjellig vis på grunnlag av forskjellige avtaler og bruksmåter. Av hensyn til utviklingen av norsk språk, er det viktig at politikken er bevisst disse ulikhetene.
- Sjangeren sakprosa for barn og unge trenger hjelp for å overleve i et marked som er oversvømt av masseproduserte faktabøker på engelsk. Her går det både an å vurdere egne statlige kunstnerstipender for forfattere av bøker til denne målgruppen og økning i forlags- og illustrasjonsstøtten som gis av Kulturrådet.
- Utgivelser på nynorsk bør stimuleres spesielt. I 2018 var for eksempel bare 11 av de 104 innkjøpte bøkene på ordningen for ny sakprosa for voksne på nynorsk.

Med vennlig hilsen

NFFO

Arne Vestbø
Generalsekretær
arne.vestbo@nffo.no

NORSK FAGLITTERÆR
FORFATTER- OG
OVERSETTERFORENING